

ЖАНРОВСКА ПОЛИФОНИЈА СЛАВКА ГОРДИЋА

Учени зналац и ѿеѿта: слово о Славку Гордићу, зборник радова, ур. Лука Баљ, СПКД Просвјета – ИП Београд, Нови Сад – Зрењанин 2020

Удружење Срба Херцеговаца и пријатеља у Србији трећу годину заредом посвећују пажњу истакнутим Херцеговцима и културно-друштвеним питањима које везују за завичај. Неки од изучаваних личности су гроф Сава Владиславић, Алекса Шантић, Јован Дучић, Гојко Ђого, Рајко Петров Ного, Тодор Дутина, Перо Зубац и други. Новембра 2019. године Удружење је организовало вечерњу академију посвећену проф. др Славку Гордићу (1941), а као резултат тог скупа објављен је зборник радова *Учени зналац и ѿеѿта: слово о Славку Гордићу*. Текстови објављени у овом зборнику баве се целокупним стваралачким делом овог писца, историчара књижевности и књижевног критичара (изузев књига *После руба* и *Међу својима*, које су објављене у 2020. години), покушавајући да расветле не само књижевне и научне методе већ и личност Славка Гордића. Своје прилоге проучавању *ученој зналаца и ѿеѿте* дали су Бранко Баљ, Миро Вуксановић, Горана Раичевић, Ђорђе Деспић, Слободан Владушић, Јово Радош и Мато Пижурица. Седам текстова посвећених различитим тематским областима књижевног и културног стваралаштва покушај су да се пруже одговори на многа питања о делу и личности Славка Гордића, у нади и уверењу да ће ово отворено дело бити прочитано пажљиво и до краја.

У „Предговору” овог зборника Бранко Баљ, поред научног, уредничког, друштвенополитичког и прозног ангажмана Славка Гордића, наглашава, најпре, Гордићев хуманизам, који је присутан у свакодневном делању и раду, као и у професионалном и васпитном односу према људима. Није случајно Баљ нагласио да се Гордићева опсервација гради на следећи начин – „човек јесте индивидуум, личност и као такав је непоновљив, али је он једновремено и биће заједнице, будући да осим Бога нико други није довољан сам себи” – уочавајући да није реч само о зналцу књижевности већ и филозофије, историје, психологије, педагогије и религије. Запитан над људском природом и појмом зла у свету, Гордић својим тихим револуцијама покреће хуманији однос према људима и одговорнији однос према књижевности, историји и култури.

Миро Вуксановић је текстом „Гордићево чекање нијансе” истакао неколико карактеристика Гордићевог стваралаштва, а подстакнут *Оледима о Андрићу* из Антологијске едиције „Десет векова српске књижевности”, где је Гордић приредио *Ђуѿрију*, *Авлију*, *Хронику*, приповетке, есеје и друга Андрићева дела. Посебну пажњу Вуксановић посвећује следећим Гордићевим особинама, примећујући их у сусретима, текстовима, разговорима, друштвеном и политичком ангажману – снебивање

(„то чини уместо других, уместо свих који не умеју да нађу меру и границу, каквих је све више”), начитаност („види се да зна, а не види се како је то дознао”), уверљивост („Гордићева ученост не омета читаоца”), уме с речима („лиричне су често, али нису сладуњавае”). Осматрајући текстова о Андрићу, Вуксановић примећује да Гордић своју списалачку пажњу посвећује свакој ситници, „уме да запази детаљ на кори дрвета, на травки или латици”, а такви проницљиви поступци, сматра Вуксановић, не могу да се науче и увежбају („То имаш или немаш...”). Један од оних који би више волео бити „један дан речни галеб него остатак века нобеловац” (*После руба*), Гордић се радује отвореном погледу на свет и претакању света у књижевност.

О таквој способности читања микросвета унутар књижевног дела и у свету у којем живимо писала је и Горана Раичевић, уочавајући да смисао таквих детаља „не измиче само стрпљивима и радозналима”. Текстом „Славко Гордић: поезија у животу и живот у поезији” ауторка пажљиво преиспитује својеврсни парадокс који прати Гордићево стваралаштво – како један *homo politicus*, присутан у свету и свестан одговорности према колективу и народу, може да има развијен осећај за поезију, лепоту и смисао, истовремено жудећи за оним Андрићевим „бити и остати човек”, с ризиком да потоне у дупло дно. Дивећи се радости препознавања нових текстова о књижевности и неуништивој радости читања, Горана Раичевић подсећа на једну од дефиниција културе, а то је, осим искрене радости постојања, управо присност с лепотом, врлином и вредностима. Препознавши дијалог између етике и естетике, између индивидуалне и колективне одговорности коју усваја Гордић, Горана Раичевић, ипак, износи став да Гордићев критички и научни ангажман најпре можемо описати као непрестано и неуморно трагање за истином. Гордићево интересовање за песнике о којима се зна мање, и читају се мање него, рецимо, Андрић или Црњански, показано у изучавању три Петровића (Растка, Вељка и Бошка), допринело је ширењу нашег националног канопа песницима значајног књижевног опуса.

Бавећи се критичко-есејистичким опусом Славка Гордића, односно теоријско-поетичким промишљањима, приређивачким и уређивачким радом, Ђорђе Деспић у Гордићевим есејистичким књигама, на самом почетку, препознаје бинарну релацију у насловима, чиме указује на комплексност у сагледавању оваквог опуса. Почев од књиге *Савременост и наслеђе* (2006), Гордић тежи контекстуализацији сваког писца и дела, односно, елиотовски речено, дијалогу између савремености и наслеђа. Упркос „жанровској полифонији” коју Деспић препознаје у стваралаштву овог *ученог зналца*, у есејистичким књигама препознаје се хомогена мисао, „недогматичност у методолошком приступу, поузданост у увидима и судовима, свестраност у извођењу контекстуалних анализа и паралела, виспреност у препознавању и проналажењу ’сродства и суседства’”.

Истичући текст „Култура и зло”, Деспић наговештава да је „Гордићево разматрање прејако да би се игнорисало”, управо због анализе оних писаца (Чомског и Хандкеа) који „упркос свим ризицима – не држе страну јачем него бољем” и да је таквим систематским анализама наше књижевности очигледно „подигао лествицу парадигме на пољу тумачења књижевности”.

Полазећи од дефинисања концепта личности, Слободан Владушић текстом „Личност и мали опажаји у књизи *Руб* Славка Гордића”, поред књижевно-научног аспекта Гордићевог дела, прилази и анализи његове личности, карактера и судбине – оне личности која би написала да су „раније писци имали судбину, а данас само каријеру”, односно личности која поседује своју животну причу и не заборавља је. Зато се овде не ради искључиво о знању. Опште је мишљење, а још је Аристотел о томе писао у *Никомаховој етици*, да се свако знање може предавати, а садржина знања научити. Овде је реч о животном искуству и вољи да се то искуство, бар делом, пренесе, чак и на оне који нису у стању да га усвоје, како због недостатка искуства, тако и због недостатка знања. Ако су, дакле, стваралаштво и делање две различите ствари – онда је Гордић личност и у једној и у другој. Чак и ситна Гордићева запажања и дискретне алузије и препознавања у текстовима, по Владушићу, „уводе у концепт конституисања личности”, као што је сам аутор у *Рубу* запазио: „Ако Господ уме да луде и слабе претпостави мудрим и моћним, нису ли неки мали опажаји ближи спасењу од понеке велике радње или наума.”

Тематска разноврсност и духовно обиље Гордићевог интересовања било је тема и рада Јове Радоша „Филозофско-поетске рефлексije у Гордићевом стваралаштву”, при чему се мисли на приповедни, есејистички, критички опус, дневничке записе, филозофске опсервације и споменичка подсећања. Гордић следи, како истиче Радош, „етику одговорности” (Блох), негујући моралне и интелектуалне душевне одлике, како у раду, тако и у животу. Акрибијски манири у есејистичком опусу омогућавају му да остане „зачуђен пред многим загонеткама јаства и бивства и разлистављајући стварност покушава да реши своје ’двоумице’ и ’троумице’”. У настојању да *досејне до бића њоезије* Гордић се „диже до спекулативних висина и улази у суштаство поетског стварања”. Јово Радош, на крају текстова, дозива и Хегелову Минервину сову, која свој лет започиње тек у предвечерје, исказујући наду да ће читаоци добити још много списатељских и научних дарова.

Као Гордићев пријатељ и колега, преко Студентског дома на Сајмишту до Матице српске, Мато Пижурица пише интимну причу о овом историчару књижевности, књижевном критичару, есејисти, писцу, уреднику *Лейпцига Матице српске*, приређивачу и много тога још. Пижурици је „пријатно говорити о Гордићу као о просветном и школском човеку, просветарском занесењаку, активисти и друштвеном раднику,

правом Матичару”. Поред уређивања *Летописа Матице српске* и рада на Антологијској едицији „Десет векова српске књижевности”, Пижурца примећује посвећеност и одговорност када је реч о Матичиним пословима, као и убедљивост и искреност када је приступ књижевности у питању.

Прожимање поетског, научног, критичког и филозофског логоса у делу Славка Гордића наглашено је у текстовима који се налазе у зборнику, који оверавају и употпуњују и интимни прилози аутора, представљајући увид у досадашња интерпретативна читања овог плодног и поетички самосвесног приповедача, историчара књижевности, књижевног критичара и много тога другог – чије место и третман у српској књижевност не може да буде без трага. Зрело формирану увиди чине да овај зборник, у целини, представља један од стожера за будућа изучавања стваралаштва Славка Гордића, *ученој зналаца и њоше*.

Мр Милена Ж. КУЛИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
milena.kulic@gmail.com

ОД МИТА ДО ИНСТАЛАЦИЈЕ

Љиљана Пешикан Љуштановић, *Пишем ти причу: рефлекси усмене књижевности и традиционалне културе у писаној књижевности и савременој култури Срба*, Академска књига, Нови Сад 2020

Више од две хиљаде предмета, од којих сваки на себи својствен начин сведочи о феномену зеца у разним доменима људског живота, у неколико наврата је током прошле године изложено у „Музеју зеца” уметника Николе Џафа. Обиласци грандиозне, интерактивне поставке спроведени су под окриљем пројекта „Шетње кроз наслеђе”, са идејом да посетиоце на нови и нешто другачији начин подсети на културну позадину града. Посматрајући од најразличитијих материјала израђене зечеве из перспективе садашњости, гости музеја су добили могућност да сагледају део прошлости којој су (или нису) припадали, али и да промисле о значају тих предмета данас. На сличан начин функционише дело *Пишем ти причу* – недавно објављена књига универзитетске професорке и књижевне критичарке Љиљане Пешикан Љуштановић, а илустрована управо Џафовом сликом зеца који грли пингвина. Реч је о великој и значајној студији о поетским, прозним, драмским и делима из